
HEJDEN HERERA

Frida

www.strik.rs

www.strik.rs

NASLOV ORIGINALA
Hayden Herrera
FRIDA

UREDNIKA
Ljubica Pupezin

Copyright © 1983, Hayden Herrera
All rights reserved

Copyright © 2019. Štrik, za srpski jezik

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se umnožavati ni u kom obliku bez prethodne dozvole izdavača ili vlasnika izdavačkih prava.

HEJDEN HERERA

Frida

PREVELI S ENGLSKOG
Ivan Radosavljević
Predrag Šaponja
Bojana Dodić

BEOGRAD
2019

Za Filipa

Sadržaj

Predgovor.....	9
----------------	---

PRVI DEO

1. Plava kuća u Londonskoj ulici.....	17
2. Detinjstvo u Kojoakanu.....	22
3. Nacionalna pripremna škola.....	32

DRUGI DEO

4. Nesreća i posledice.....	53
5. Slomljeni stub.....	66
6. Dijego: princ žabac.....	80

TREĆI DEO

7. Slon i golubica.....	93
8. Mladenci: Frida u nošnji Tevana.....	100
9. U zemlji gringosa.....	111
10. Detroit: Bolnica Henri Ford.....	144
11. Revolucionari u hramu finansija.....	168

ČETVRTI DEO

12. Nekoliko sitnih uboda.....	185
13. Trocki.....	195
14. Rođena slikarka.....	214
15. Taj <i>pinchisimo</i> Pariz.....	236
16. Šta mi je voda dala.....	263

PETI DEO

17. Ogrlica od trnja	277
18. Ponovno venčanje.	299
19. Pokrovitelji, politika, javno priznanje.	317
20. Mali jelen	340
21. Bračni portreti	353

ŠESTI DEO

22. <i>Naturaleza viva</i> : živa mrtva priroda	387
23. Omaž Fridi Kalo.	406
24. Pada noć na život moj	412
25. <i>Viva la Vida</i>	430

Zahvale	437
Napomene	439
Ilustracije	479

Predgovor

U aprilu 1953, manje od godinu dana pre smrti u svojoj četrdeset sedmoj godini, Frida Kalo imala je prvu veliku izložbu slika u svom rodnom Meksiku. U to vreme zdravlje joj je već bilo toliko slabo da niko nije očekivao da prisustvuje izložbi. U osam uveče, međutim, čim su se publici otvorila vrata Galerije savremene umetnosti u Meksiku, došla su ambulantna kola. Umetnicu u meksičkoj nošnji koju je volela, izneli su na bolničkim nosilima i odneli je u njen krevet s baldahinom, koji je tog popodneva unet u galeriju. Krevet je bio ukrašen po njenom ukusu, fotografijama njenog muža, velikog muraliste Dijega Rivere, i njenih političkih junaka, Maljenkova i Staljina. Kosturi od kaširanog papira klatili su se okačeni o krovnu konstrukciju baldahina, a u ogledalu pričvršćenom na taj gornji deo ogledalo se njeno veselo, mada izmučeno lice. Jedan po jedan, Fridu Kalo pozdravilo je dvesta prijatelja i obožavalaca, a onda su stali ukруг oko kreveta i pevali s njom meksičke balade sve do dugo iza ponoći.

Taj događaj predstavlja simbolički sažetak, kao i vrhunac karijere te izvanredne žene. Zapravo, on svedoči o mnogim kvalitetima koji su obeležili Fridu Kalo kao osobu i kao slikarku: o njenoj galantnosti i neugasivoj *radosti* uprkos fizičkoj patnji; o izuzetnoj važnosti koju je pridavala iznenađenju i osobenosti; o naročitoj ljubavi koju je gajila prema spektaklu kao maski kojom čuva privatnost i lično dostojanstvo. Iznad svega, otvaranje njene izložbe dramski je prikazalo glavnu temu Fride Kalo – nju samu. Većinu od dvestotinak slika, koliko je naslikala tokom svoje kratke karijere, čine autoportreti.

Počela je dramatično: bezmalo prelepa, tek s malim nedostacima koji su samo uvećavali njenu privlačnost. Obrve su joj se spajale u neprekinutu liniju na čelu, a iznad senzualnih usana imala je tanane, ženske brčiče. Oči su joj bile tamne i bademaste, uzdignute u spoljnim uglovima. Oni koji su je dobro poznavali kažu da su Fridini inteligencija i humor blistali u tim očima; takođe kažu i da su joj oči otkrivale raspoloženje: pogled joj je bivaо žudan, pun čari, ili skeptičan i potišten. Posetiocima se činilo da im spadaju maske pod njenim oštrim, neposrednim pogledom, kao da ih je posmatrao nekakav leopard.

Kad se smejala, smejala se grohotom – *carcajadas* – dubokim, zaraznim smehom koji je izražavao oduševljenje ili fatalističko prihvatanje apsurdnosti bola. Glas joj je bio *bronca*, grub, pomalo promukao. Reči je izgovarala napeto, brzo, naglašeno, uz hitre, elegantne gestove, uz taj smeh punim plućima, a ponekad bi zacičala, poneta osećanjima. Na engleskom, koji je govorila i pisala tečno, Frida se služila žargonskim izrazima. Kad njena pisma čitamo danas, upadaju u oči izrazi koje je jedan prijatelj nazvao njenim „grubizmima”, odnosno njen ulični jezik; kao da je engleski učila od Dejmona Ranjona*. Na španskom je volela vulgarne izraze – reči kao što su *pendejo* (prevedeno na pristojan način, to znači idiot) i *hijo de su chingada madre* (kučkin sin). Na oba jezika uživala je u utisku koji ostavlja na slušaoce, koji je bio utoliko jači što je takav prljav rečnik koristilo jedno toliko ženstveno stvorenje, koje je glavu držalo visoko uzdignutu na svom dugom vratu, dostojanstveno poput kraljice.

Nosila je kitnjastu odeću, a mnogo više od visoke mode volela je do zemlje dugačku meksičku narodnu nošnju. Kud god je išla, izazivala je senzaciju. Jedna Njujorčanka seća se da su deca išla za njom niz ulicu. „Gde je cirkus?”, pitala su.¹ Fridi Kalo to uopšte nije smetalo.

Godine 1929. postala je treća supruga Dijega Rivere. Kakav su par bili njih dvoje! Frida Kalo omalena i žustra, kao da je izašla iz nekog romana Gabrijele Garsije Markesa, reklo bi se; Rivera ogroman i ekstravagantan, kao od Rablea. Izgledalo je da poznaju svakoga. Trocki im je bio prijatelj, barem neko vreme, takođe i Henri Ford i Nelson Rokfeler, Dolores del Rio i Poleta Godar. Riverin dom u Meksiku bio je prava Meka za međunarodnu inteligenciju, od Pabla Nerude to Andrea Bretona i Sergeja Ajzenštajna. Frida je u Parizu odsedala kod Marsela Dišana, Isamu Noguči joj je bio ljubavnik, a Miro, Kandinski i Tangi njeni obožavaoci. U Njujorku je upoznala Stiglica i Džordžiju O’Kif, a u San Francisku su je fotografisali Edvard Veston i Imodžen Kaningam.

Zahvaljujući Riverinoj maničnoj sklonosti ka publicitetu, njihov brak bio je sasvim otvoren za javnost. Svaku avanturu ovog para, njihove ljubavi, svade i rastanke štampa je opisivala žudno, živopisno i detaljno. Zvali su ih samo po imenima: svi su znali ko su Frida i Dijego, on je najveći likovni umetnik na svetu, a ona je, ponekad buntovna, sveštenica u njegovom hramu. Puna života, inteligentna, seksi, privlačila je muškarce (i mnoge uzimala za ljubavnike). Što se tiče žena, postoje dokazi da je takođe imala i lezbijske veze. Ta druga vrsta avantura Riveri izgleda nije smetala, ali se žestoko protivio onoj prvoj. „Ne želim ni s kim da delim svoju

* Dejmon Ranjon (Alfred Damon Runyon, 1880–1946), američki novinar i pripovedač, najpoznatiji po pripovetkama čija je radnja smeštena u Njujork za vreme prohibicije. *Prim. prev.*

četkicu za zube", rekao je, zapretivši jednom nametljivcu da će ga ustreliti iz pištolja.²

Kad razgovaramo s onima koji su je poznavali, stalno se uveravamo u to koliko su ljudi voleli Fridu Kalo. Oni priznaju da je bila sarkastična i nagla, ali često im oči zasuze dok je se prisećaju. U njihovim jasnim sećanjima njen se život pomalja kao priča F. Skota Ficdžeralda – puna zabave i glamura, sve do tragičnog kraja. No, istina je sumornija. Sedamnaestog septembra 1925, kad je imala osamnaest godina, na autobus kojim se vraćala iz škole naleteo je tramvaj u Meksiku. U tom sudaru doslovno ju je probola metalna šipka; kičma joj je bila slomljena, karlica smrskana, a imala je i prelom stopala. Od tog dana, pa sve do smrti, dvadeset devet godina kasnije, živela je u bolovima i pod stalnom pretnjom bolesti. „Ja sam rekorderka po broju operacija”, rekla je.³ Takođe je čitavog života žudela za detetom koje nije mogla da rodi – usled smrskane karlice imala je niz spontanih pobačaja, i barem tri abortusa pod lekarskim nadzorom – i takođe je patila i zato što ju je često varao, a povremeno i napuštao muškarac kog je volela. Frida je paradirala veselošću kao što paun širi rep, ali time je prikrivala duboku tugu i samozagledanost, čak opsednutost samom sobom.

„Slikam sopstvenu stvarnost”, rekla je.⁴ „Znam samo to da slikam zato što mi je to potrebno, a uvek slikam ono što mi je u mislima, bez ikakvog drugog obzira.” A to što je stupalo u umetnost Fride Kalo iz njenih misli spadalo je među najoriginalnije i najdramatičnije slikovne predstave XX veka. Slikajući sebe u krvi, suzama, raspuklu, preobražavala je svoj bol u umetnost sa izvanrednom iskrenošću, ublaženom humorom i fantazijom. Uvek konkretna i lična, po zahvatu dubinska, a ne sveobuhvatna, Fridina autobiografija u slikama poseduje osoben intenzitet i snagu – snagu koja gledaoca ume da zgrabi s neprijatnom čvrstinom.

Njene slike su većinom malih dimenzija – često trideset puta četrdeset centimetara; veličinom odgovaraju intimnosti njene tematike. Četkicama od samurove dlake, koje je držala besprekorno čistim, pažljivo je nanosila tanane slojeve boja, tako da sliku precizno istakne, a fantaziju učini uverljivom realističkim izražajnim sredstvima.

Rezultati koje je ostvarivala takvim postupkom dopadali su se nadrealistima, koji su je uvrstili u svoje redove krajem tridesetih godina XX veka. Njene slike takođe su se dopadale nekolicini kolekcionara prefinjenog ukusa – Edvardu Dž. Robinsonu, Edgaru Kaufmanu Mlađem, A. Kongeru Guderu, Žaku Gelmanu – ali većinom su nezasluženo čamile, nepoznate javnosti, sve donedavno.

U jesen 1977. meksička vlada priredila je retrospektivnu izložbu radova Fride Kalo u najvećim i najprestižnijim galerijama Palate lepih umetnosti. Bio je to neobičan izraz poštovanja, jer se činilo da više slavi egzotičnu lič-

nost i priču ove umetnice nego što odaje počast njenoj umetnosti. U velikim prostorijama visokih tavanica najistaknutija mesta zauzimale su uveličane fotografije događaja iz Fridinog života, pored kojih su njene slike, nalik na dragulje, delovale bezmalo kao znakovi interpunkcije.

No, na kraju je ipak pobedila umetnost – legenda koju je stvorila sama Frida. Pošto su njene slike bile tako majušne u odnosu na fotografije i na izložbeni prostor, gledalac je morao da im pride sasvim blizu da bi uopšte mogao da ih vidi. A kad ih čovek sagleda s udaljenosti od metar, njihova čudna privlačnost dolazi do najjačeg izražaja. Nastale u raznim bolnim trenucima njenog života, svaka je nalikovala prigušenom poviku, grumenu emocije koji je toliko zgusnut da se čoveku čini da će eksplodirati. Zbog tih slika, fotografije na panelima montiranim na arhitektonsku strukturu u sredini prostorije delovale su nesigurno i nagomilano, kao kuća od karata.

Drugog novembra 1978, slaveći Dan mrtvih, jedan od najveselijih praznika u Meksiku, Meksička narodna galerija u gradskoj četvrti Mišn u San Francisku izložila je svoj originalni Omaž Fridi Kalo. Bila je to izložba radova u raznim medijima pedesetak autora (uglavnom Čikanosa*), koji su pozvani da pošalju radove „u duhu simbolizma Fride Kalo”. Uza zid galerije bila je postavljena tradicionalna *ofrenda*, oltar posvećen preminulima, prekriven svećama, slatkišima u obliku ljudske lobanje, krstovima od slame, hlebom za mrtve u obliku ljudskih kostiju, pogrebnim kovčegom punim ptica načinjenih od šećera i krevetićem na kojem je ležala minijatura Frida. Preostale zidove u prostoriji prekrivali su radovi likovnih umetnika, među kojima su mnogi jukstapozirali sopstveni portret Fridinom, kao da time žele da se identifikuju s njom. Fridu su prikazivali kao političku junakinju i revolucionarnu borkinju, kao ženu koja pati, loše tretiranu suprugu, bezdetnu ženu i meksičku Ofeliju. Mnogi su je smatrali osobom koju smrt progoni, a ona joj prkosi. Jedna umetnica ovako je objasnila svoje poštovanje: „Frida je otelovljavala čitav pojam kulture za Čikano žene. Ona nas je nadahnjivala. U njenim radovima nema samosažaljenja, oni su snažni.”⁵

Otada raste brojnost publike Fride Kalo: retrospektiva njenih radova obišla je šest američkih muzeja 1978–1979. godine, a 1982. Umetnička galerija Vajtčepel u Londonu priredila je izložbu naslovljenu „Frida Kalo i Tina Modoti”, koja je putovala u Nemačku i Njujork. Krajnje lična i ženska priroda slikovnih predstava Fride Kalo, kao i njena umetnička nezavisnost, stekle su naročit značaj upravo za žene. Svojom umetnošću nije se takmičila s Riverom niti je ustupala pred njim, a nisu uopšte malobrojni pronicljivi kritičari koji nju smatraju boljom slikarkom. Uistinu, to je često govorio i

* *Chicanos* (šp.), Amerikanci meksičkog porekla. *Prim. prev.*

Dijego lično, mašući pismom u kom je Pikaso rekao sledeće: „Ni Deren, ni ja ni ti nismo sposobni da naslikamo glavu kao što je slika Frida Kalo.”⁶

Frida bi bila zadovoljna mnogobrojnim različitim sećanjima koja je ostavila. Zapravo je i sama učestvovala u kreiranju sopstvenog legendarnog statusa, a pošto je bila toliko komplikovana i složeno samosvesna osoba, mit o njoj obiluje bočnim tokovima, dvosmislenostima i protivrečnostima. Zbog tog razloga čovek nevoljno otkriva one delove njene stvarnosti koji bi mogli potkopati sliku koju je stvorila o sebi. Ipak, istina ne poništava taj mit. Nakon pažljivog ispitivanja, priča o Fridi Kalo ostaje jednako čudesna kao i bajka čija je ona junakinja.

PRVI DEO

Plava kuća u Londonskoj ulici

Priča o Fridi Kalo počinje i završava se na istom mestu. Gledano spolja, kuća na uglu Londonske i Aljendeove ulice sasvim je slična drugim kućama u Kojoakanu, staroj rezidencijalnoj četvrti koja se nalazi na jugozapadnom obodu Meksika. To je omalterisana prizemna zgrada svetloplavih zidova, kojima živost daju visoki prozori s mnogo okana, zelena stolarija i nemirne senke drveća; iznad ulaznih vrata stoji natpis Muzej Fride Kalo. Unutrašnjost je, s druge strane, jedno od najneobičnijih mesta u Meksiku – dom jedne žene, sa svim njenim slikama i stvarima, pretvoren u muzej.

Ulaz čuvaju dve ogromne figure Jude od kaširanog papira, visoke bezmalo šest metara, koje gestikuliraju jedna prema drugoj, kao da su zadubljene u razgovor. Prošavši pored njih, posetilac stupa u vrt koji ispunjavaju tropsko bilje, fontana i mala piramida, ukrašena pretkolumbovskim figurama.

Unutrašnjost kuće osobena je po tome što se oseća da prisustvo njenih nekadašnjih stanara i dalje oživljava sve izložene predmete i slike. Tu su Fridine palete i četkice, stoje na njenom radnom stolu kao da ih je upravo tu spustila. Odmah tu, pored kreveta Dijega Rivere nalaze se njegov kaubojski šešir, radni kombinezon i ogromne cokule. U velikoj spavaćoj sobi na uglu kuće, čiji prozori gledaju na Londonsku i Aljendeovu ulicu, stoji ormarić staklenih vrata u kom je izložena Fridina živopisna narodna nošnja iz oblasti Tevantepek. Iznad tog ormarića na zidu je ispisano: *Aquí nació Frida Kahlo el día 7 de julio de 1910* (Ovde se rodila Frida Kalo 7. jula 1910). To je napisano četiri godine posle slikarkine smrti, kad je njen dom pretvoren u muzej otvoren za javnost. Još jedan natpis ukrašava svetloplavo-crveni zid u dvorištu: *Frida y Diego vivieron en esta casa 1929-1954* (Frida i Dijego živeli su u ovoj kući od 1929. do 1954). Ah – pomisliće posetilac – kako je to lepo zaokruženo! Tu su tri najvažnije činjenice Fridinog života: njeno rođenje, brak i smrt.

Jedini problem je u tome što nijedan natpis nije potpuno tačan. Zapravo, kao što se vidi iz izvoda iz matične knjige rođenih, Frida je rođena 6. jula 1907.⁷ Opredeljujući se, možda, za istinu dublju od pukih činjenica, dan svog rođenja nije smestila u tačnu godinu, nego u 1910, godinu izbijanja Meksičke revo-

lucije. Budući dete revolucionarne decenije, kad su ulicama Meksika vladali haos i krvoproliće, odlučila je da su se ona i moderni Meksiko rodili zajedno.

Onaj drugi natpis u Muzeju Fride Kalo zagovara idealizovano, sentimentalno sagledavanje braka i doma Rivere i Fride Kalo. Ponovo, stvarnost je drugačija. Pre 1934, kad su se vratili u Meksiko nakon četvorogodišnjeg boravka u Sjedinjenim Američkim Državama, Frida i Dijego samo su kratko živeli u toj kući u Kojoakanu. Od 1934. do 1939. živeli su u dve kuće koje su za njih izgrađene u obližnjoj stambenoj četvrti San Anhel. Nakon toga nastupili su dugi periodi kad je Dijegu bila milija nezavisnost koju mu je pružao atelje u San Anhelu, pa nije živio s Fridom, da ne pominjemo godinu kad se bračni par Rivera razdvojio, razveo, pa ponovo venčao.

Ti natpisi, dakle, ulepšavaju istinu. Poput samog muzeja, deo su legende o Fridi.

Kuća u Kojoakanu bila je stara samo tri godine kad je Frida rođena; njen otac ju je podigao 1904. na malom placu koji je stekao kad je imanje El Karmen rasparčano i rasprodato. No, svojim debelim uličnim zidovima, prizemnom strukturom, ravnim krovom i tlocrtom u obliku slova U, tako da se u svaku sobu ulazi iz prethodne i izlazi u centralno dvorište, umesto da budu povezane hodnicima, ova kuća deluje kao da potiče iz kolonijalnih vremena. Udaljena je samo nekoliko ulica od centralnog gradskog trga i parohijske Crkve Svetog Jovana Krstitelja, gde je Fridina majka imala posebnu klupu na kojoj je nedeljom sedela s ćerkama. Iz kuće je Frida mogla pešice, uskim, kaldrmisanim ili nepopločanim ulicama, da ode u Viveros de Kojoakan, šumski park ukrašen rečicom koja krivuda među drvećem.

Kad je Giljermo Kalo izgradio kuću u Kojoakanu, bio je uspešni fotograf koga je meksička vlada upravo bila angažovala da snima nacionalnu arhitektonsku baštinu. To je bio veliki uspeh za čoveka koji je došao u Meksiko bez velikih nadanja, samo trinaest godina ranije. Njegovi roditelji, Jakob Hajnrih Kalo i Henrijeta Kaufman Kalo bili su mađarski Jevreji iz grada Arada, koji se danas nalazi u Rumuniji; preselili su se u Nemačku i živeli su u Baden-Badenu, gde je Vilhelm rođen 1872. Jakob Kalo bio je draguljar, koji je takođe trgovao i fotografskom potrošnom robom; kad je došao čas, bio je dovoljno bogat da sina pošalje da studira na Univerzitetu u Nirnbergu.

Negde oko 1890, perspektivna naučna karijera Vilhelma Kaloa okončala se pre nego što je i započela: mladić je pri padu zadobio povredu mozga, te je počeo da pati od epileptičnih napada.⁸ Otprilike u isto vreme umrla mu je majka, a otac se ponovo oženio ženom koja se Vilhelmu nije dopadala. Godine 1891, kad je imao devetnaest godina, otac mu je dao dovoljno novca da plati put u Meksiko; Vilhelm je promenio ime u Giljermo i nikad se nije vratio u rodnu zemlju.

Stigao je u Meksiko skoro bez imalo novca i s malo stvari. Povezavši se s drugim nemačkim imigrantima, našao je posao kao kasir u prodavnici staklenih predmeta *Kristalerija Leb*.⁹ Kasnije je postao prodavac u knjižari. Na kraju je radio u draguljarnici po imenu *La Perla*, čiji su vlasnici bili njegovi sunarodnici s kojima je iz Nemačke doputovao u Meksiko.

Oženio se Meksikankom 1894, ženom koja je umrla četiri godine kasnije, dok je radala njihovu drugu ćerku. Potom se zaljubio u Matildu Kalderon, koleginicu iz *La Perle*. Frida kaže: „One noći kad mu je umrla supruga, moj otac je pozvao moju baku Izabelu, koja je došla s mojom majkom. Moja majka i moj otac radili su u istoj prodavnici. Bio je mnogo zaljubljen u nju i kasnije su se venčali.”¹⁰

Nije teško zamisliti zašto je Giljermo Kalo voleo Matildu Kalderon. Na fotografijama snimljenim u vreme venčanja vidi se da je bila izvanredno lepa žena, ogromnih, tamnih očiju, punih usana i odlučne brade. Bila je „kao zvonce iz Oahake*“, kazala je Frida jednom prilikom.¹¹ „Kad je odlazila na pijacu, graciozno se izvijala u struku i koketno nosila korpu.” Rođena u Oahaki 1876, Matilda Kalderon i Gonzalez bila je najstarija od dvanaestoro dece Izabele Gonzalez i Gonzalez, u manastiru odgojene ćerke španskog generala, i Antonija Kalderona, fotografa indijanskog porekla, koji je bio došao iz Morelije. Kako navodi Frida, majka joj je bila inteligentna, mada neobrazovana; nedostatke u obrazovanju nadoknađivala je pobožnošću.

Malo je teže zamisliti šta je religioznu Matildu Kalderon privuklo kod Giljerna Kala. Ovaj dvadesetšestogodišnji useljenik po rođenju je bio Jevrej, po ubeđenju ateista, i patio je od epileptičnih napada. S druge strane, njegova svetla koža i kulturno evropsko poreklo sigurno su imali neku privlačnost u ono vreme, kad je bilo šta iz Evrope smatrano boljim od bilo čega meksičkog. Štaviše, bio je inteligentan, vredan i prilično zgodan, uprkos tome što je bio klempav. Imao je gustu, smeđu kosu, lepe, nežne usne, fine brkove čiji su krajevi bili uvrnuti naviše, baš kao što treba, i vitko, pokretljivo telo. „Bio je veoma zanimljiv, a hod mu je bio elegantan”, rekla je Frida.¹² Pogled njegovih ogromnih, smeđih očiju bio je možda malo preterano intenzivan, s godinama i neugodno nemiran, ali takođe i romantičan.

Matilda, koja je u dvadeset četvrtoj godini već prilično kasnila s udajom, prema tadašnjim shvatanjima, možda je bila naročito prijemčiva za njene čari zbog prethodne veze, koja se tragično završila. Frida se sećala da joj je, kad je imala jedanaest godina, majka pokazala knjigu povezanu ruskom kožom „u kojoj je držala pisma svog prvog dečka.”¹³ Na poslednjoj stranici

* Zvonce iz Oahake – tradicionalni religijski dekorativni umetnički predmeti vajani od crne gline, zvona koja prikazuju figuru ženskog anđela, uklopljenu tako da samo zvono sačinjava dugačka suknja, a dršku čini torzo anđela. Zahvaljujući osobenostima lokalne crne gline, ta zvona su ne samo dekorativna nego i funkcionalna – proizvode zvuk. Oahaka je jedna od saveznih država Meksika. *Prim. prev.*

pisalo je da je autor tih pisama, jedan mladi Namac, izvršio samoubistvo u njenom prisustvu. Taj čovek i dalje je živeo u njenom sećanju." Prirodno je što je tu mladu ženu privukao ponovo Namac, a ako ga nije volela – Frida kaže da nije – barem je smatrala da je uhvatila dobru priliku.

Upravo je Matilda Calderon de Kalo ubedila svog supruga da počne da se bavi fotografijom, što je bila profesija njenog oca. Frida je rekla da je de da njenom ocu pozajmio foto-aparat, „i prvo što su uradili bilo je da pođu u obilazak cele Republike. Načinili su zbirku fotografija starosedelačke i kolonijalne arhitekture i vratili se da otvore svoju prvu radnju u Aveniji 16. septembra.”¹⁴

Te fotografije bio je naručio Hose Iv Limantur, ministar finansija u vladi diktatora Porfirija Dijaza, a namena im je bila da posluže kao ilustracije za seriju luksuznih knjiga velikog formata, objavljenih povodom proslave stogodišnjice nezavisnosti Meksika 1910. Posao je dovršen nakon četiri godine. Od 1904. do 1908, koristeći odlične nemačke foto-aparate i preko devetsto staklenih ploča koje je lično pripremio, Giljermo Kalo je snimao arhitektonsku baštinu Meksika, zasluživši time počasni naziv prvog zvaničnog fotografa kulturnog nasleđa Meksika.¹⁵

Uistinu, Limantur je dobro izabrao: Giljermo Kalo bio je izvanredan tehničar koji je onom što vidi pristupao s nepokolebljivom objektivnošću; na njegovim fotografijama, kao i na slikama njegove ćerke, nema prevarnih efekata, nema romantičnog zamagljivanja. Trudio se da prenese koliko god je moguće više informacija o arhitektonskoj strukturi koju snima, pažljivo birajući perspektivu iz koje fotografiše i koristeći svetlost i senku da istakne oblik. Tekst njegovog poslovnog oglasa štampanog na engleskom i španskom glasi: „Giljermo Kalo je specijalista za fotografisanje krajolika, zgrada, enterijera, fabrika itd. Snima fotografije po narudžbini kako u Meksiku tako i bilo gde drugde u Republici.”¹⁵ Iako je povremeno pravio lepe portrete članova Dijazove vlade i sopstvene porodice, govorio je da ne želi da fotografiše ljude, jer ne želi da popravlja ono što je Bog načinio ružnim.¹⁶

Teško je reći da li je Giljermo Kalo uviđao duhovitost svoje izjave, ali kad Fridini savremenici govore o njemu, skoro uvek se prisećaju i onoga što je govorio, a ti citati su uglavnom direktni, zajedljivi i smešni na izvanredan, mrtav-hladan način.

To ne znači da je Fridin otac bio vedar čovek. Naprotiv, govorio je malo, a njegove ćutnje su glasno odjekivale, i zračio je nekakvim ogorčenjem. U Meksiku se nikad nije osećao uistinu opušteno, i mada je žudeo da bude prihvaćen kao Meksikanac, do kraja je govorio s jakim nemačkim akcentom. S vremenom se sve više povlačio u sebe. Frida se sećala da je „imao samo dvojicu prijatelja. Jedan je bio stari *largote* [dugajlija] koji je uvek